

УДК 329:321

DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2024.53.23>

ПОЛІТИЧНІ ІНТЕРЕСИ В ЦИФРОВОМУ ІНСТИТУЦІЙНОМУ СЕРЕДОВИЩІ: ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ

Єгор Хмельников

*Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара,
просп. Науки, 72, 49010, м. Дніпро, Україна*

Розглядається специфіка політичних інтересів, які в минулому виступали мотивацією для формування групових суб'єктів політичної взаємодії, та на сучасному етапі отримують нові перспективи для реалізації. Вивчаються міждисциплінарні розробки стосовно врахування суспільного інтересу, виявлення потреб та вимог громадських спільнот тощо, потребують оцінки з точки зору методології та перспектив отримання наукової новизни. Розкривається специфіка розвитку цифрових технологій, яка спричиняє зміну політичного ландшафту, створюючи складне та динамічне середовище, де політичні інтереси взаємодіють із цифровими інституціями. Встановлюються особливості інтерпретації розвитку соціальних медіа в Інтернет, який трансформує спосіб взаємодії політичних акторів із громадськістю, мобілізацію підтримки та формування громадської думки. Обговорюються підходи до аналізу впливу цифрових технологій на політичну комунікацію, включаючи роль онлайн-форумів і цифрових кампаній. Метою статті є встановлення теоретичних перспектив розробки політичних інтересів у цифровому політичному середовищі. У статті використані апробовані методи сучасної політичної науки (системний та інституційний) та поширені загальнонаукові методи (аналіз, синтез тощо). З'ясовуються теоретичні передумови формування демократичного цифрового інституційного середовища, досліджуються ключові виміри та фактори, які формують нову предметну сферу дослідження сучасних політичних наук. Розкрито чинники трансформації традиційних політичних структур у цифрові інститути, яка породжує нову динаміку влади, канали комунікації та можливості політичного впливу. Констатовано необхідність оцінки впливу на управління, прозорість і захист демократичних цінностей. Досліджуються способи вивчення тематичних даних з різних регіонів, які можуть визначити загальні закономірності, унікальні виклики та успішні стратегії, які використовують політичні актори в цифровому середовищі. З'ясовуються чинники підвищення ефективності політологічних розробок, які приділяють увагу виявленню специфічних напрямків відстоювання політичних інтересів, які є відмінними від практик доцифрової доби. Доведено, що в умовах сучасної України приховані політичні інтереси ідентифікуються серед іншого й через цифрові політичні кампанії. Їх можуть ініціювати як українські політичні суб'єкти (інститути та політичні сили), так і зарубіжні групи впливу.

Ключові слова: цифрове політичне середовище, політичні інтереси, актори цифрової політики, теорії, політичні кампанії, політична комунікація.

Вступ. Розвиток консолідованої демократії зустрічає низку викликів, передусім у контексті процесів політичного представництва та механізмів демократичного ухвалення рішень. Політичні інтереси, які в минулому виступали мотивацією для формування групових суб'єктів політичної взаємодії, на сучасному етапі отримують нові перспективи для реалізації. Ними є: застосування цифрових комунікаційних технологій для просування порядку денного, впливу на громадську думку, підготовки колективних спільнот до сприйняття тих чи інших політичних рішень.

Цифрове політичне середовище вимагає концептуалізації не лише в контексті передавання інформації та маніпулювання свідомістю, але й в контексті діяльності політичних

акторів. Розгляд сучасних теорій та концепцій представництва політичних інтересів вимагає ідентифікації нових суб'єктів, а також способів досягнення політичних цілей в середовищі цифрової відкритості. Міждисциплінарні розробки стосовно врахування суспільного інтересу, виявлення потреб та вимог громадських спільнот тощо, потребують оцінки з точки зору методології та перспектив отримання наукової новизни.

В умовах сучасної України ідентифікація способів просування політичних інтересів є питанням національної безпеки та дієвої протидії ворожій пропаганді та інформаційно-психологічним операціям. Таким чином, тема статті є актуальною як з точки зору розвитку політичної науки, так і згідно з пріоритетами політичної практики.

Аналіз публікацій. Політичні інтереси в сучасних мінливих умовах стають предметом розгляду багатьох зарубіжних науковців. До прикладу, М. Борг та А. Аззопарді у своєму дослідженні встановлюють взаємозв'язок між політичними інтересами, визнанням і прийняттям відповідальності за голосування та участю у виборах з точки зору молоді [4], В. Даль та Е. Амно, С. Банаджі, М. Ландберг, Дж. Шерек, Н. Рібейро, М. Бейлманн, В. Павлопулос, Б. Зані заглиблюються в політична пасивність молоді у восьми країнах Європейського Союзу [5], Дж. Айххорн приділяє увагу виборчим правам підлітків, вивчає вплив зниження віку виборців, дослідження робить внесок у поточний дискурс навколо демократичної участі та залучення молодих громадян до політичних процесів [6], А. Гербер, Д. Грін і Р. Шахар досліджують голосування може сформувані звичку, представляючи докази рандомізованого польового експерименту [7], А. Голдберг та П. Скіарині оцінюють зв'язок між політичними інтересами та участю у виборах, включаючи в аналіз елемент надмірної кількості голосів [8], також А. Голдберг та П. Скіарині зосереджується на зв'язку між політичною залученістю, участю в опитуванні та завищеною кількістю голосів [11], М. Гойянес, А. Ардеволь-Абреу та Г. Гіл де Суньїга вивчають конкуруючі впливи таких факторів, як політичні інтереси, переважання новинами, довіра до ЗМІ та сприйняття новин, які знаходять людину [9], Дж. П. Робінсон заглиблюється в соціальні переваги політичної участі, наголошуючи на зверненні до соціальних мотивів для стимулювання політичного інтересу як на високому, так і на низькому рівнях зовнішньої ефективності [10]. Попри ці розробки, взаємозв'язок концептів цифрового політичного середовища та політичних інтересів потребує подальшого вивчення.

Метою статті є встановлення теоретичних перспектив розробки політичних інтересів у цифровому політичному середовищі. Завданням статті виокремлення міждисциплінарних напрямків ідентифікації значення політичних інтересів в умовах цифрової політики.

Основний зміст. Швидкий розвиток цифрових технологій змінив політичний ландшафт, створивши складне та динамічне середовище, де політичні інтереси взаємодіють із цифровими інституціями. Цей перетин представляє унікальний набір проблем і можливостей для вчених і дослідників, які прагнуть зрозуміти багатовимірний зв'язок між політикою та цифровою сферою. У цьому дослідному контексті застосовуються різні підходи до вивчення політичних інтересів. У цифровому інституційному середовищі, досліджуються ключові виміри та фактори, які формують нову предметну сферу дослідження. Зокрема, український дослідник І. Іжнін вдало розкриває вираз «національні інтереси», який сьогодні використовують у науковому (широкому і вузькоспеціальному), політичному і побутовому дискурсах. Не в останню чергу широкому поширенню терміна сприяють засоби масової інформації, які створюють і розповсюджують політично орієнтований медіа-продукт, призначений для найрізноманітніших типів аудиторії [1, с.3]. Відповідно доречно розширити значення цього поняття.

Щоб зрозуміти сучасну динаміку політичних інтересів у цифровому інституційному середовищі, вкрай важливо заглибитися в історичний контекст цифровізації в політиці. Розвиток Інтернету, соціальних медіа та інших цифрових платформ суттєво змінив спосіб взаємодії політичних акторів із громадськістю, мобілізацію підтримки та формування громадської думки. Трансформація традиційних політичних структур у цифрові інститути породила нову динаміку влади, канали комунікації та можливості політичного впливу. У цьому контексті І. Іжнін переконливо доводить, що вагомим фактором, що сприяє розмиванню чіткого розуміння терміна «національний інтерес», є феномен публічної інформаційної політики держави і спроби створення ефективних систем управління громадською думкою суспільства за допомогою медіа-комунікаційних технологій, спеціальних інформаційних служб, прес-центрів і підрозділів зв'язків з громадськістю [1, с.3]. Вказане надає змогу виявити раніше не артикульовані позиції предметної сфери політичних інтересів.

Науковці, які вивчають політичні інтереси в цифровому інституційному середовищі, використовують різні аналітичні рамки, щоб проаналізувати та зрозуміти пов'язані з цим складності. Одна з таких структур передбачає аналіз впливу цифрових технологій на політичну комунікацію, включаючи роль платформ соціальних медіа, онлайн-форумів і цифрових політико-комунікаційних кампаній. Крім того, сучасні дослідники можуть використовувати перспективу неінституційного аналізу, щоб дослідити, як традиційні політичні інститути адаптуються до епохи цифрових технологій і як виникають нові цифрові інститути. Згідно з І. Іжніним, до інтересів другого рівня слід зарахувати «довгострокові інтереси, цілі і завдання державної політики, що даватимуть змогу державі (учаснику міжнародних відносин) забезпечувати можливість існування у безпечному міжнародному середовищі (чи можливість швидко й ефективно реагувати на загрози) безперешкодного розвитку економіки, збереження і розвитку культурної ідентичності, нормального функціонування соціальної системи» [1, с. 4]. Це особливо актуально для цифрової інституалізації політичної діяльності.

Підхід до мережевого аналізу є важливим для розуміння взаємопов'язаного характеру політичних інтересів у цифровій сфері. Він передбачає вивчення відносин і взаємодії між різними суб'єктами, такими як політичні партії, групи інтересів та окремі впливові особи-комунікатори (так звані «інфлюенсери») в цифровому просторі. Аналіз політичної Інтернет-мережі дає змогу зрозуміти закономірності потоку інформації, формування онлайн-спільнот і вплив ключових вузлів на формування політичного дискурсу. Відповідно до цих обставин І. Іжнін вірно визначає необхідність формування програми інформаційної підтримки заходів по реалізації та захисту національних інтересів з визначенням пріоритетних напрямків діяльності, що забезпечать, по-перше, самозбереження держави, по-друге, її розвиток [1, с. 6]. Тому цифрове середовище вимагає системного державного підходу.

Вивчення політичних інтересів у цифровому інституційному середовищі вимагає чіткої уваги до політичних наслідків комунікаційних політичних інтеракцій. Оскільки цифрові технології продовжують впливати на політичні процеси, необхідно оцінити вплив на управління, прозорість і захист демократичних цінностей. Аналіз ефективності існуючої цифрової політики та пропозиція нових регуляторних рамок є важливими для забезпечення балансу між політичними інтересами та етичним використанням цифрових інструментів (зокрема, див.: А. Голдберг та П. Скіаріні [11]). Л. Приходченко справедливо відзначає постійне зростання ролі політичних механізмів, оскільки вони є засобом реалізації державної політики, конкретних завдань державного управління шляхом уключення до кола суб'єктів управлінського впливу приватного сектора, структур громадянського

суспільства у процесі їх становлення та розвитку. Адже система політичних механізмів, попри відносну самостійність, є гнучким інструментом регулювання загальнодержавних, регіональних, приватних та особистих інтересів через певні структури органів публічної влади, корпоративні органи забезпечення їх реалізації в межах законів та відповідно до своїх функцій [2]. Натомість цифрові технології перешкоджають функціонуванню традиційних політичних механізмів (див.: Дж. П. Робінсон [10]).

Порівняльні дослідження пропонують цінний підхід до розуміння різноманітних способів прояву політичних інтересів у різних цифрових інституційних середовищах у всьому світі. Вивчаючи тематичні дослідження з різних регіонів, доречно визначити загальні соціально-інституційні закономірності, унікальні виклики та успішні стратегії, які використовують політичні актори, що орієнтуються в цифровому ландшафті. Зокрема, Л. Приходченко вдало ідентифікує групу політичних механізмів, які справляють прямий вплив на суспільну свідомість і формують громадську думку та опосередкований на соціально-економічні процеси, є інститут громадських зв'язків (засоби масової інформації, брифінги, прес-конференції, «круглі столи», громадські обговорення), покликаний забезпечити врахування потреб та інтересів різних верств населення, узгодження приватних інтересів з регіональними та національними. Однак у реальності вони поки що «нав'язують» суспільству вирішальну, єдино правильну думку стосовно вирішення будь-яких значимих проблем [2]. Отже, можна вести мову про інституалізацію соціальних практик «цифрового навіювання» політичних інтересів замість їх демократичного просування.

Вивчення політичних інтересів у цифровому інституційному середовищі вимагає багатовимірного та міждисциплінарного підходу. Історичний контекст, аналітичні рамки, мережевий аналіз, політичні наслідки та порівняльні дослідження разом сприяють всебічному розумінню цієї галузі, що розвивається. Оскільки цифровізація політики ще продовжує формувати політичну спільноту в умовах демократії, поточні дослідження нормативної структури політичної Інтернет-комунікації будуть важливими для інформування політиків, підтримки демократичних принципів і орієнтування в складній взаємодії між політичними інтересами та цифровою епохою.

Л. Приходченко доречно вказує, що «інституційний механізм має принципове значення на шляху євроінтеграційних прагнень України, розбудови громадянських інститутів, оскільки виступає цементуючим та формоутворюючим базисом для становлення демократичної, правової, соціальної держави. Під інституційним механізмом зазвичай розуміється сукупність взаємозв'язків між формальними та неформальними інститутами, а також організаціями, які сприяють реалізації принципів демократичного (доброго, належного) врядування, забезпечують узгодження та коригування інтересів різних суспільних груп, координацію сумісної діяльності на шляху досягнення задекларованих цілей розвитку регіону/держави» [2]. Зазначене фіксує розширення потреби реалізації політичних інтересів саме у цифровій сфері.

Прагнення України до євроатлантичної інтеграції, зокрема її прагнення до членства в НАТО, відображає стратегічне узгодження із західними цінностями та структурами безпеки. Це не лише сформувало геополітичну орієнтацію України, а й вплинуло на її внутрішню політику, викликавши дискусії про національну безпеку, військові реформи та роль міжнародних альянсів у забезпеченні стабільності. Це значно актуалізує досвід держав-партнерів. Український фахівець І. Тихоненко наголошує, що «сучасна Інтернет-діпломатія США дає широкі можливості, по-перше, щодо коригування змісту інформаційної пропаганди: глобальна мережа дозволяє оперативно змінити не тільки підбір літератури інформації з теми, а й організувати дискусію, направляти її в певне русло, відстежувати

зміни громадської думки. По-друге, активна участь Адміністрації США в соціальних мережах дозволяє персоніфікувати групи молоді, які мають протестні настрої і безпосередньо в режимі реального часу проводити з ними роботу» [3, с. 87]. Означене підтверджує тезу про необхідність проактивної ролі публічної влади в цифровому політичному середовищі.

Політичні інтереси в Україні глибоко вкорінені в її історичному контексті, геополітичному значенні, внутрішніх викликах і стратегічному виборі. Поки Україна веде боротьбу за місце на світовій арені, динаміка її відносин з Європейським Союзом і широким міжнародним співтовариством продовжуватиме формувати політичний ландшафт країни. Збалансування прагнень різнорідних акторів, вирішення внутрішніх викликів і сприяння міжнародному партнерству є важливими складовими для України, щоб створити стабільне та процвітаюче майбутнє. І. Тихоненко знаходить у діяльності Державного департаменту США (Бюро управління інформаційних ресурсів) і агентства США з міжнародного розвитку цікаві практики створення відповідних програм як для модернізації роботи дипломатів, так і поширення американських цінностей та політики назагал у площину медіа та Інтернет [3, с. 87]. Тому формується мережа цифрових політичних акторів, які здатні агрегувати й артикулювати політичні інтереси конкретних соціально-демографічних груп (зокрема, на матеріалі молоді, див.: М. Борг та А. Аззопарді [4], Дж. Айххорн [6]).

Україна в останнє десятиліття стала середовищем появи активного громадянського суспільства, особливо після протестів на Євромайдані. Неурядові організації, групи захисту інтересів і масові рухи відіграли ключову роль у формуванні цифрового політичного дискурсу, забезпеченні відповідальності влади та просуванні демократичних цінностей в Інтернет-просторі.

Висновки. Отже, цифрове політичне середовище визначається як сукупність акторів реалізації політичних інтересів на основі апаратно-програмних комплексів цифрової комунікації. Його специфікою є прихованість стратегічних напрямків діяльності реальних політичних гравців, складність встановлення та аналізу прихованих політичних цілей.

Нормативно-інституційна концептуалізація цифрової політики спрямована на пошук обмежень, зловживань політичного маніпулювання та навіювання. Соціально-інституційна традиція розглядає політичну діяльність в цифровому середовищі з точки зору зміни стану свідомості індивідів і груп за наслідками масованого політико-комунікаційного впливу через мережі Інтернет та соціальні медіа.

Сучасні політологічні розробки приділяють увагу виявленню специфічних напрямків відстоювання політичних інтересів, які є відмінними від доцифрової доби. До них належать інтереси цифрового політичного контролю, цифрового комунікаційного домінування, цифрової політичної конкуренції тощо. В умовах сучасної України приховані політичні інтереси ідентифікуються через цифрові політичні кампанії. Їх можуть ініціювати як українські політичні суб'єкти (інститути та політичні сили), так і зарубіжні групи впливу.

Напрямами подальшого розвитку теми порушеної в даній статті є розв'язання питання взаємозв'язку цифрової політичної ідентичності та сучасного тлумачення соціально-політичних інтересів.

Список використаної літератури

1. Іжнін І. Проблема трактування національних інтересів та інформаційна політика держави на сучасному етапі. *Вісник Львівського університету. Сер. : Міжнародні відносини.* 2012. Вип. 31. С. 3-8.
2. Приходченко Л. Л. Політичний та інституційний механізми державного управління: узгодження інтересів. *Актуальні проблеми державного управління.* 2010. № 2. С. 17-25.

3. Тихоненко І. В. Цифрова дипломатія як інструмент зовнішньої політики США у XXI столітті. *Політичне життя*. 2019. № 1. С. 85-90.
4. Borg M., Azzopardi A. Political interest, recognition and acceptance of voting responsibility, and electoral participation: young people's perspective. *Journal of Youth Studies*. 2022. 25:4. 487-511.
5. Dahl V., Amnå E., Banaji S., Landberg M., Šerek J., Ribeiro N., Beilmann M., Pavlopoulos V., Zani B. Apathy or Alienation? Political Passivity among Youths Across Eight European Union Countries. *European Journal of Developmental Psychology*. 2018. 15 (3): 284–301.
6. Eichhorn J. Votes at 16: New Insights from Scotland on Enfranchisement. *Parliamentary Affairs*. 2018. 71 (2): 365–391.
7. Gerber A.S., Green D.P., and Schachar R.. 2003. Voting may be Habit-Forming: Evidence from a Randomized Field Experiment. *American Journal of Political Science*. 47 (3): 540–550.
8. Goldberg A.C., Sciarini P. A reassessment of the association between political interest and electoral participation: adding vote overreporting to the equation. *Acta Politica*. 2023. 58. 141–160.
9. Goyanes Manuel & Ardèvol-Abreu, Alberto & Gil de Zúñiga, Homero. Antecedents of News Avoidance: Competing Effects of Political Interest, News Overload, Trust in News Media, and “News Finds Me” Perception. *Digital Journalism*. 2021. 11. 1-18.
10. Robinson J. The Social Rewards of Engagement: Appealing to Social Motivations to Stimulate Political Interest at High and Low Levels of External Efficacy. *Political Studies*. 2017. 65 (1): 24–41.
11. Sciarini P., Goldberg A.C. Turnout Bias in Postelection Surveys: Political Involvement Survey Participation and Vote Overreporting. *Journal of Survey Statistics and Methodology*. 2016.4 (1): 110–137.

POLITICAL INTERESTS IN THE DIGITAL INSTITUTIONAL ENVIRONMENT: APPROACHES TO STUDY

Yehor Khmelnykov

*Oles Honchar Dnipro National University,
Nauky ave., 72, 49010, Dnipro, Ukraine*

The specificity of political interests, which in the past acted as a motivation for the formation of group subjects of political interaction, and at the present stage receive new prospects for implementation, are considered. Interdisciplinary developments related to taking into account the public interest, identifying the needs and requirements of public communities, etc., need to be evaluated from the point of view of methodology and prospects for obtaining scientific novelty. The specifics of the development of digital technologies are revealed, which causes a change in the political landscape, creating a complex and dynamic environment where political interests interact with digital institutions. The peculiarities of the interpretation of the development of social media on the Internet, which transforms the way political actors interact with the public, mobilize support and shape public opinion, are established. Approaches to analyzing the impact of digital technologies on political communication are discussed, including the role of online forums and digital campaigns. The purpose of the article is to establish theoretical perspectives for the development of political interests in the digital political environment. The article uses proven methods of modern political science (systemic and institutional) and common general scientific methods (analysis, synthesis, etc.). The theoretical prerequisites for the formation of a democratic digital institutional environment are clarified, the key dimensions and factors that form a new subject area of modern political science research are investigated. The factors of the transformation of traditional political structures into digital institutions are

revealed, which gives rise to new power dynamics, communication channels and opportunities for political influence. The need to assess the impact on governance, transparency and protection of democratic values was established. It explores ways to examine thematic data from different regions that can identify common patterns, unique challenges, and successful strategies used by political actors in the digital environment. The factors of increasing the effectiveness of political science developments are identified, which pay attention to the identification of specific directions of defending political interests, which are different from the practices of the pre-digital age. It has been proven that in the conditions of modern Ukraine, hidden political interests are identified, among other things, through digital political campaigns. They can be initiated by both Ukrainian political subjects (institutions and political forces) and foreign groups of influence.

Key words: digital political environment, political interests, actors of digital politics, theories, political campaigns, political communication.